

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Irodalomtudományi Iskola
Modern Angol és Amerikai Irodalom Program

Doktori disszertáció tézisei

Világok és más világok Vladimir Nabokov műveiben

Sárdi Rudolf

Témavezető: Dr. Farkas Ákos

Budapest, 2014.

I. A disszertáció céljai, tematikája és felépítése

A doktori cím elnyeréséhez benyújtott *Worlds and Worlds Apart in Vladimir Nabokov's Fiction* (*Világok és más világok Vladimir Nabokov műveiben*) című angol nyelven íródott értekezés a tárgyat tekintve irodalomtudományi disszertáció, amely egymáshoz szorosan illeszkedő, mégis eltérő aspektusokból megvilágított fejezeteken keresztül, a „másvilág” (the „otherworld”) központi kérdésének megjelölésével vonja vizsgálat alá Vladimir Nabokov orosz származású amerikai író a téma szempontjából legrelevánsabb novelláit és regényeit. Ezeket a műveket a disszertáció hét fejezetben, a következő sorrendben tárgyalja: *The Return of Chorb*, *Terra Incognita*, *Prin*, *Invitation to a Beheading* és a *Lolita*.

Az angolul és oroszul egyaránt kivételesen magas színvonalon író Nabokov erősen stilizált, helyenként értelmző kézisztárt igénylő nyelvezete, az apró részletek aprólékos kidolgozása, szereplőinek bábjátékszerű mozgatása, az írói alteregók sejtelmes jelenléte, a sorok mögött bujkáló, de szereplőivel azonosulni sosem kívánó mester alakja és a szerző regénybeli világainak sokrétegűsége a nabokovi mű vitathatatlanul legfontosabb elemei.

A disszertációm téziseit ismertető összefoglalás három fő részre tagolódik. Először bemutatom a bevezetőben tárgyalt, a nabokovi írásművészet szempontjából gyakorta vitatott és újraértelmezett fogalmakat, amelyek a **másvilág építőelemeinek** tekinthetők (a kozmikus összhangot, a nabokovi epifániát, a tér, az idő és a tudat viszonyait, a szülőföld elvesztésének szerepét a „másvilág” megformálásában, valamint a moralitás kérdését). Ezt követően rátérek a disszertáció fejezeteinek rövid ismertetésére, kezdve két elbeszéléssel (ezek a szerző fő témáit „tömörített” formában tárják az olvasó elé és jól illusztrálják a nabokovi világ egészét), majd haladok a regények felé. Ezek elemzése részleteiben kísérel meg szintetizálni a „másvilágot” alkotó fent említett kritikai perspektívákat.

A munka közvetlen, **elsődleges célja** a nabokovi művészet egyik kurrens, leginkább vitatott kérdésének naprakész, a nemzetközi (kiváltképp az angol nyelvterületen megfigyelhető) irányvonalakhoz illeszkedő és a magyarországi kritikai viszonyok szempontjából releváns áttekintése és megtárgyalása. Tartalmi szempontból a másvilág koncepciójának, sokféle olvasatának szintetizálására és értelmezésére teszek kísérletet, mely kutatás során figyelemmel kísérem és továbbgondolom a korábbi irodalomkritikai és filozófiai fejtegetéseket. Ezen fejtegetések arra mutatnak rá, hogy Nabokov alkotói útjának minden szakaszán szembesült az életművének egészét meghatározó másvilág gondolatával, amelynek metafizikai és ismeretelméleti, formalista, Nabokov szerint mnemonikus úton felidézhető és életrajzi vetületeit egyaránt nagy buzgalommal tárgyalták az életmű elemzői. Az eddig napvilágot látott Nabokov-kritika volumene és a másvilág értelmezésének két fő nemzetközi trendje (pontosabban a művek szlavista és angolszász kritikai látószögből való megközelítése) tették lehetővé, hogy a másvilág kérdéskörének különböző dimenzióit járva be jelen munka kísérletet tegyen rá, hogy szembesítse és lehetőség szerint szintézisbe hozza a sok helyen egymásnak ellentmondó kritikai megállapításokat. Ezeket az értelmezéseket elvetni és radikálisan megkérdőjelezni nem kívánom, hiszen a szerző múltbéli és kortárs kommentárai olyan értékes információkhoz juttatták a Nabokov-kutatás legújabb generációját, amely nélkül nehéz lenne áttekinteni a nabokovi másvilágot és ennek sokszínűségét a stíluson, a nyelvi virtuozitáción és az írói attitűdön keresztül. A disszertáció hét fejezeten keresztül vázolja fel a nabokovi másvilág alaptendenciáit és betekintést enged annak szisztematikus összefüggéseibe.

Módszertani megfontolásból és a terjedelmi korlátok eredményeképpen az értekezés nem kívánja a dolgozatban tárgyalt művek gyakran vitatott toposzainak és lehetséges értelmezéseinek teljes sorát vizsgálni, hiszen néhány „nukleáris” mű ismeretében olyan kapcsolódási pontok fedhetők fel a disszertáció fő kérdéskörét alkotó evilág/másvilág dichotómiában, amelyek szintetizálják a metafizikai, esztétikai, politikai és narratológiai elméleteket. Ez a szinoptikus

megközelítés organikus része annak a másvilág teóriának, amelynek részleges percepciójához a szerző halk útmutatást ad az eksztázis, az epifánia, az álom és a félig éber állapot élményein keresztül, melyek mindegyike a romantika eszmeiségének összetevője.

Nabokov illusztris külföldi elemzői (Priscilla Meyer, Johnson Barton, Brian Boyd, Andrew Field, Jane Grayson, Ellen Pifer, Alfred Appel *et al.*) évtizedek óta behatóan tanulmányozzák a szerző műveinek legkülönbözőbb aspektusait és utalnak a romantika irodalmának és szellemének továbbélésére a nabokovi életműben. Az identitás problémakörét vizsgáló szakdolgozatomban (*The Questions of Identity in Vladimir Nabokov's Fiction*, 2006) részletesen írtam Nabokov műveinek egyik legszembetűnőbb, szövegrendező sajátosságáról, arról a kettősségről, amely a szereplők, események és fiktív világok dualitásában kerül leginkább kifejezésre. Ez a kettőzés és kettősség, esetenként tükrözés és a későbbi nagy művekben a multiplikáció (*Ada és Gyér világ*) egy magasabb létszféra megértését szolgálja, s ily módon átjárhatóvá válnak az egymás mellett létező és sok esetben egymásba ágyazott fiktív világok. Ezt az értelmezői körökben korábban „**két világ**” **teóriaként** meghonosodott koncepciót írja felül a disszertációm, mert bizonyos, hogy a nabokovi regényvilág konstellációi újabb, rejtve maradt világok létezésére engednek következtetni. Elmondható, hogy Nabokov írásainak többsége legalább kétrétegű, „duplafenekű” alkotás. Az egyik réteg hagyományos művet alkot, amitől élesen elválnak a második réteg: ez a nabokovi mű stílizáltságával, formai mutatványaival, az önmagának tudatában lévő fikció jellemző technikáival saját pályán mozog és nem teremt kapcsolatot a valóságként ábrázolt első világgal.

A szerző halála után Véra Nabokov hívta fel a kritikusok figyelmét a másvilág jelenlétére. S bár a fogalom – amely szerint a szerző özvegye a másvilágot egyfajta misztikus, okkult és titokzatos terrénumként jelölte ki – kezdeti definiálhatósága körüli köd eloszlátása az irodalomkutatás számára nehézségekbe ütközött, ma már biztonsággal kijelenthető, hogy a fogalom túllépi a sejtelmes metafizikai létezés egysíkú értelmezéseinek korlátait. Ennek fényében a disszertáció minden pontján világossá teszi, hogy az elemzett művekben a másvilág milyen attribútumokkal bír, vagyis **emlékezeti módszerekkel felidézhető, textuális jellegű, biográfiai elemekre támaszkodó, a metafizikai létbe vetett hitből fakadó vagy valamilyen vallási hitvilág szempontjából elemezhető**. S amennyiben úgy tűnik, hogy az itt felsorolt attribútumok kiegészítik egymást, megállapíthatjuk, hogy mely aspektus foglalja el a legdominánsabb helyet. Jóllehet a nabokovi mű restriktív, unilaterális értelmezése ellenszegül a modern kritikusok által elfogadott felvetéseknek, amelyek a korábbi formalista és biográfiai hatások relevanciáját helyenként megkérdőjelezzik (misperint Nabokov műveiben a hangsúly a morális, etikai, stb. kérdésekről az technikai kísérletezés irányába tolódik el), tagadhatatlan az a tény, hogy a szerző személyes, hányatott sorsa, a huszadik század véres drámái fontos mellékmotívumként, egyfajta építőanyagként jelennek meg a nabokovi másvilág toposzának konstruálásában.

Noha a disszertáció címe utal Vladimir E. Alexandrov másvilággal („*потусторонности*”) kapcsolatos elmékedéseire, miszerint Nabokov számára a másvilág a szerző *sui generis* hitében gyökerezik, jelen munka részben elutasítja az orosz irodalomtörténész spekulatív olvasatát. Természetesen a szerző kapcsolata a szellemvilággal, érdeklődése az okkultizmus és miszticizmus iránt *nem* elhanyagolható olyan művek esetében, mint a *Pale Fire*, a *Transparent Things* vagy a *The Vane Sisters*. Ezek mindegyike egy olyan másvilági kommunikációs csatorna megteremtésének lehetőségét sejteti az élők és a holtak, az evilág és a másvilág között, amelyek a szerző szubjektív, személyes benyomásait és hitvilágát tükrözik. Ez a **szubjektív látásmód** – amely központi helyet foglal el Alexandrov interpretációjában – figyelmen kívül hagyja a nabokovi másvilágban fellelhető pluralitást, a világok többrétegű jellegét. Nabokov műveinek elemzésekor a másvilágról nem mondható el, hogy szinonimája a szellemek és a holtak által benépesített, ortodox módon értelmezett túlvilágnak. Ezek a másvilágok, ahogy a disszertáció minden fejezete hangsúlyozza, sokkal inkább a narratológia segítségével felidézhető textuális más-világra utalnak (például a narratív síkok és más posztmodern technikák széles körű alkalmazására az *Invitation to a*

*Beheading*ben), de egyben tükrözik a huszadik századi ember emocionális és fizikai instabilitását, rámutatnak a jelen és a jelenlét bizonytalanságának kérdéskörére és továtűnő természetére (ilyen például a megbízhatatlan narrátor szerepe a *Terra Incognita*ban vagy a *Pale Fire*-ral kapcsolatos, jellegzetes Kinbote-hipotézis).

Interdiszciplináris jellege miatt az értekezés a **klasszikus filozófémák alkalmankénti és érintőleges felhasználásán túl behatóan foglalkozik a Nabokov esetében leggyakrabban vitatott metafizika, az emlékezés és a felejtés, az elvagyódás és a gyökerekhez való visszatérés, a gyermeki paradicsom elvesztése és visszanyerése iránti vágyakozás, az idő-tér kontinuum, az identitások megbomlásának kérdésköreivel**, amelyek a másvilág teória nélkülözhetetlen alkotóelemei. Ezek a kettősséget kijelölő alkotóelemek jellemzik a nabokovi mű megtévesztően duálisnak tűnő (például a hasonmás toposz vissza-visszatérő alkalmazásával létrehozott), egymással mégsem párban álló, a strukturalisták körében elfogadott bináris opozíciókba rendezhető világait. A markáns szembeállítás helyett a nabokovi mű egymásba olvadó univerzumokat alkotva (vö. Jorge Luis Borges) mutat rá a metafizikai értelemben vett **másvilág és más világok** (textuális, mnemonikus módon felidézhető, a szerzői életút által létrehozott) sokaságának képlékeny, fluid jellegére (vö. *Ada*), legyen szó evilági és túlvilági létről, természetfeletti létezésről vagy éppen a nyelvi sokszínűségből fakadó, a szavak poliszém jelentésváltozatairól. Ennek ellenére a disszertáció azt is sejteti, hogy a nabokovi tér számos olyan **textuális zóna** jegyeit hordozza magán, ami felszólítja az olvasót arra, hogy ismerje meg, fedezze fel, járja be ezt az újonnan létrehozott világot. Ezt teszi a disszertáció is, melynek stratégiája maga is nabokovi: heterotópicusan járja be az olvasó ezt a zónát, ahol szinte minden egyszerre működik. Ezzel tartja egyensúlyban a disszertáció módszertani célkitűzéseinek megfelelő szintetikus és az analitikus látásmódot.

Ezek – és az alábbi – gondolatok és bölcséleti témák jelölik ki a disszertáció tágabb gondolkörét és térnek vissza későbbi fejezetekben nagyobb ívű elemzések kibontásában. Nosztalgia, felejtés, törlés, visszaemlékezés, a filozófia és az emberi lét és az emberi természet megválaszolhatatlan kérdéseiről egy Nabokovról szóló disszertációban szólni kell. Ezekből a már-már közhelyszerű gondolatokból formálódik egy olyan analitikus gondolkodásmód, melynek továbbcsúztatásával a nabokovi „összkép” bizonyos vonásait tárgyalhatjuk, különösen a lét és a nemlét határán bolygó örök zsidóét és szeretett hazáját történelmi okokból elhagyni kényszerülő író-filozófus emigránsét. Tudjuk, hogy Nabokov életének nagy részét otthonától (a regényeiben rendkívüli érzékenységgel és pontossággal megrajzolt Oroszországtól) távol töltötte: Európában, az emigránsok lakta, szellemileg pezsgő fővárosokban (Berlinben és Párizsban), az Egyesült Államokban, ahol az írói sikerének tetőpontjára jutott és élete alkonyán Svájcban, ahol allúziókkal telített, az idős Nabokov továbbra is szárnyaló fantáziájára jellemző, a korábbi műveiből ismert tematikák mentén, erősen intratextuális műveket alkotott.

Nabokov száműzetése, európai és amerikai színtereken (írói klubokban, művészek társaságában és egyetemi közösségekben) betöltött szerepei és szereplései az 1920-as években Nyugat-Európában kibontakozó emigráns körök valóságában hatással voltak irodalmi munkásságának apróbb mozzanataira. Azonban még ennél is fontosabb azoknak a valós eseményeknek a sora, amelyek regényeiben rendre felsejlenek (például édesapja ellen elkövetett gyilkos merénylet megjelenik a John Shade elleni merényletben *Pale Fire* című regényében, míg egy másik regénybeli címszereplő, Pnin személyének és az őt körülvevő orosz emigráns közegnek a bemutatásához javarészt személyes tapasztalatokra támaszkodott, ahogy ez egy kampuszregény elemeit is magán hordozó narratívától elvárható).

Nabokov életének fontos földrajzi állomásai és az emigráns lét okozta bizonytalanságérzet érintette a szerző munkásságát és a **kitaszítottság, a vándorlás, az örök bolyongás motívuma** (de semmiképp sem az anyakultúrától, a gyermekkorban megismert oroszországi idilltől és az

oroszl nyelvltól való elszakadás) írásaiban szövegrendező szerephez jut. Hasonlóan a lengyel-brit Joseph Conradhoz, aki modern lélektani regényeit hagyományos tenleri kalandregényeknek álcázta, Nabokov sem sorolható a pusztán önéletrajzi írók közé. A szerző számára a művészet és ezen keresztül a regényírás egy új, az olvasó számára idegen, csodákkal és sokszor meseszerű (a viktoriánus és romantikus irodalomra is jellemző) elemekkel tarkított, elképzelt világ leképezése. Így hiba lenne a szerző személyes élményei és a teremtett regényvilág között túl szoros párhuzamot vonni, sőt mi több, azt föltételezni, hogy a szerző metafizikumba vetett (már-már dogmatikus) hite az életműben központi helyet foglal el.

Ennek ellenére elmondható Nabokovról, hogy írásai helyenként a realista irodalomra jellemző mimetikus pontossággal ábrázolják a kisembert, másutt viszont absztrakt, emberi jellemvonásaiktól és pszichológiai mélységeiktől megfosztott, csupán egy konkrét eszmét, sekélyes, nem eredeti filozófiai gondolatot hordozó hősökkel népesíti be világait, akik a hétköznapi szürkeség, elgyötörtség és apória színhelyeiről metafizikai mezőkre kalauzolják az olvasót. (Szemléletes példája ennek az *Invitation to a Beheading* című regény, ahol a kisemberek által körülvevett, a csodákkal teli másvilág után vágyakozó hős gnoszeológiai bohóctréfákkal tölti börtönbüntetését.) Ezen a ponton fontos megjegyezni, hogy a dolgozat távol tartja magát a extratextuális értelmezések világától: nem keres összefüggést a szerző életpályája és fiktív alkotásai között és behatóan nem vizsgálja Nabokov helyét sem a modernisták, sem a posztmodernisták táborában. S bár az író *Ada* című műve markánsan posztmodern alkotás, a nabokovi írás továbbra is erősen moralizáló, az emberi lélek legmélyét érinti meg, empatikus minden viszontagságos sorsú emberrel vagy embercsoporttal szemben, akik politikai üldözöttek vagy egy tekintélyuralmi rendszer bábjai, elnyomottai.

A bevezetésben a disszertáció fő témájához kapcsolódó áttekintést nyújtok az angol nyelven íródott Nabokov-kutatásról és a mai napig tartó kritikai paradigmákról, miközben áttekintem és feldolgozom a legfontosabb szakirodalmi forrásokat. Kiemelem, hogy a dolgozat minden fejezete eltérő mértékben, de táplálkozik Brian Boyd kétkötetes Nabokov monográfiájából, különösképpen a nagy precizitással megfestett életrajzi elemek tekintetében. Ennek ellenére meggyőződésem, hogy Brian Boyd műve – jóllehet számos helyen autentikus, imponálóan részletes történelmi kitekintéseket nyújtva, epizódikus formában – az író munkáját kronologikusan, az életút egymást követő állomásait bemutatva, helyenként lineárisan tárgyalja, hangsúlyozva a biográfiai elemek fontosságát.

A disszertációnak ebben a szakaszában sorra veszem azokat a fogalmakat, amelyek visszatérő jellegüknek köszönhetően átjárják a dolgozat egészét és kivétel nélkül minden elemzett műben központi helyet foglalnak el. Nabokov **kozmikus összhang**ként ismert fogalma először a *Speak, Memory* című művében jelenik meg, és a kritikusok közül J. B. Sisson tette széles körben ismertté mint a nabokovi másvilág megértését szolgáló és az extázishoz való eljutás egy jellegzetes formáját. A nabokovi kozmikus összhang komoly előzményekkel bír: Ezra Pound, Thomas Stern Eliot, William James és modernisták egész sora alkalmazott a nabokovi módszerhez nagyban hasonló technikákat (Eliot *Tradition and Individual Talent* című esszéje és *Burnt Norton* című verse, James *Varieties of Religious Experience* című munkája kiemelkedik ki a sorból). Maga Nabokov a fogalmat ekként magyarázza: akkor beszélhetünk kozmikus összhangról, amikor egy pillanat alatt a mű apró töredékei az olvasás folyamatában rejlő egysíki, lineáris dimenzió határait túllépve összetorlódnak, elmoszák a tér és az idő határait. Ennek eredményeképpen az olvasónak az a benyomása támad, hogy egy másik, új létszférába emelkedik azáltal, hogy minden szimultán, másodpercek leforgása alatt történik (lásd a szerző *Perfection* című elbeszélésének utolsó hosszú mondatát, ahol minden apró részlet egy szintaktikai egységbe ágyazva gyors egymásutánban, látszólag összefüggéstelen képen keresztül elevenedik meg).

Nabokov kezdeti elbeszéléseiben ezt az élményt, érzékelést a nem vallási értelemben vett epifánia okozta gyönyör pillanatával és a szabad szárnyalás érzésével asszociálta, amikor a szimultán zajló események a világ és a létezés értelmét megvilágító revelációként jelennek meg. Nabokov különös figyelmet fordított arra, hogy a kozmikus összhangban megnyilatkozó epifánia kizárólag a szerző privilegizált hősei vagy éppen antihősei számára váljék megélhetővé (az ún. nabokovi kedvencek számára, akik legtöbbször a szerző alteregóiként is olvashatók), hiszen egyedül ők azok, akik aktív és értő szemlélői, résztvevői a transzcendens létezésnek, ahová csak magas intellektussal bíró, érzékeny művészek juthatnak el. Rávilágítok arra, hogy például Cincinnatus C. képességei teszik számra lehetővé, hogy látszólag zavaros részletekből a **szenzoriális percepció és a visszaemlékezés** segítségével eljusson az őt és intellektuális fakultását súlyosan fenyegető, elstrapált hétköznapi létezésből abba a másvilágba, melynek működési mechanizmusát, „esztétikai gyönyörűségét” fogva tartói nem ismerik, létezését még csak nem is sejtik. Érvélem szerint szoros kapcsolódási pont lelhető fel Joseph Frank *Spatial Form in Modern Literature* (1945) című művében tárgyalt „implosion” és a nabokovi kozmikus összhang között: a térbeli forma („spatial form”) alapvetően azokat a technikákat jelöli, amelyek révén a regényíró feloldja a narratíva inherens kronológiai rendjét, s így az időbeliség felfüggesztéséről beszélünk. Ennek értelmében a modern irodalmi művek, többek között Nabokov művei is egy „térbeli forma” szerint modellezhetők, amelyben a történet lineáris jellegét és az elbeszélés kontinuitását az egyidejűség és a töredezettség érzetével helyettesítjük. A „térbeli forma” modellje és a kozmikus összhang hasonló mechanizmusként működnek, mert az időt és a teret egyidejűleg fagyasztják be, függesztik fel (különösen jó példái ennek Joyce, Woolf, Hardy és Pound művei).

A tér, az idő és a tudat tanulmányozása (kiváltképp a szerző *Ada* című nagyművének zárófejezetében) a Nabokov-kutatás egyik legingoványosabb területe. Ezzel foglalkozik a disszertáció bevezetőjének két fejezete, mely kiemelt figyelmet szentel Henri Bergson munkásságának. A francia filozófus nem csupán Nabokov személyes kedvencei közé tartozott, de Bergson elmélete számos ponton meghatározó hatással volt az orosz író modernizmus iránti viszonyulására. A számos párhuzam közül az idő-tér kontinuum analógiája teremt hidat a két szerző filozófiája között, különösképpen az idő és a tér radikális szétválasztása esetében (lásd *The Texture of Time* téziseit az *Adában*). A bergsoni filozófia tanítása szerint az idő két arcát ismerjük: az egyik a külsődleges, objektív módon mérhető idő, vagyis az óra által jelzett idő (vö. Virginia Woolf időértelmezése), amíg a másik a valóságos tartam, a reális idő. Kiemelem, hogy hasonlóan Bergsonhoz, Nabokov szerint azért beszélhetünk múlttól, mert az valaha létezett és még most is létezik, így különbséget tudunk tenni az idő múlása („lapse of time”) és az időtartam (*durée*) között. Van Veen a „kihagyott szívverés” analógiáján keresztül beszél az időről, amely véleménye szerint a másvilág létezését implikálja.

A bevezetés lezárásaként a nabokovi életmű egészét átjáró másvilág teóriák esetleges életrajzi összefonódásait, viszonylatait vizsgálom, előrevetítendő a későbbi fejezetek műelemzéseiben fontos szerepet játszó biográfiai vonatkozásokat. Ez a záróakkord Nabokov írói önmegjelenítését, a szerzői jelenlét (vagyis az önkódolást), a visszavonulás fontosságát és az írói alteregó megkérdőjelezhetőségét helyezi a vizsgálódás középpontjába.

II. Az elbeszélések

A disszertáció harmadik és negyedik fejezete két elbeszélést (*The Return of Chorb* és a *Terra Incognita* címűt) elemez a másvilág perspektívájából. A műelemzéseket egy hosszabb gondolatsor előzi meg, amely számos felvetést fogalmaz meg a novellák a nabokovi életműben elfoglalt szerepéről, és kimerítő bibliográfiai áttekintést nyújt a novellák kritikai recepciójáról. A két elbeszélés olvasatában hangsúlyos szerepet foglalnak el Marina Turkevich Naumann, Douglas Fowler, Pekka Tammi, Gennadi Barabtarlo és Maxim D. Shroyer, Charles Nicol és Priscilla Meyer gondolatai, amelyek a későbbi nabokovista generációk számára értékes állításokat tartalmaznak az

igazi nabokovi színpadról, nevezetesen a szerző jól strukturált novelláiról. Ez a jól strukturáltság különösen az orosz nyelven írt novellák esetében helyes állítás, ahol Nabokov **az idő, a tér és a cselekmény klasszikus hármasegységét** szigorúan betartja. Az elbeszélések, műfaji sajátosságuknak köszönhetően a nabokovi korpusz önálló, a későbbi regényektől teljesen elkülöníthető egységbe olvadnak, helyénvaló amellet érvelni, hogy a szerző elbeszélései nem leképezései, redukált verziói a regényeknek, hanem egy másfajta művészi kifejezést és látásmódot tükröző írások. Ennek ellenére az elemzett novellák értékes információs bázisként szolgálnak a regények jobb megértéséhez, hiszen a kitaszítotttság motívuma, a művész és a modern világ között feszülő feloldhatatlan ellentét és egy szövegrendező, felsőbb, túlvilági erő a metafizikus, textuális és emlékezeti úton felidézhető másvilág létezését már Nabokov alkotói pályának az elején sejteti.

A nabokovi hős menekülését az **eszményített emlékeket őrző** és a boldogságot jelentő másvilágba kiválóan szemlélteti a *The Return of Chorb*, ahol a másvilág metafizikai valóságként jelenik meg. A történet vázát a nincstelen és hazájából (feltételezhetően) elmenekült irodalmár, Chorb keresés-története alkotja, aki nászútján egy fatális baleset következtében között elveszíti újdonsült hitvesét. Chorb története azt a nabokovi felvetést példázza, hogy bár a másvilágban rejlik az idealizált szépség és egy élhetőbb múlt emléke, a múltba való visszatérés kizárólag az emlékezés, a felidézés álomszerű állapotában lehetséges (vö. az álom és a transz szerepét a romantika irodalmában), de akkor is csak átmenetileg. Feleségének halála után Chorb menyegzőjének színhelyén, egy lepusztult hotelben tölti az éjszakát egy prostituált társaságában. Álmából felriadva megtudja az olvasó, hogy a főhős modern Orfeuszként eljutott az élok által benépesített túlvilágba, ahol holt nejevel találkozott, de az Orfeusz-mítosssal egybevágóan visszahozni már nem tudta. Az elbeszélésben központi helyet kap a más művekben is megjelenő Orfeusz-motívum és ezen keresztül Chorb eredménytelen küldetése, amely jól példázza, hogy a görög mítosz inspirálta művészi és irodalmi kísérletezgetések ellenére sem hozható vissza a másvilágban fellelhető esztétikai gyönyörűség. Orfeusz számos nabokovi mű „mellékszereplője”, aki *aide memoire*-ként arra hívja fel a figyelmet, hogy legyen bármilyen kínzó is a múlt keresése és felkeresése, a másvilágban rejlő harmónia és tökéletesség újra átélése hamar tovatűnő élmény marad.

Új értelmezést nyer a másvilág a *Terra Incognita* című elbeszélésében, ahol az eszményített emlékek helyét a teljes lételméleti bizonytalanság foglalja el. A kalandregények szüzséjéhez jól illeszkedő felfedezőút során a másvilág egy lehetséges alternatívája jelenik meg. Elbeszélésében a szerző egy ismeretlen, **felfedezésre váró szövegbeli zónát hoz létre**, amelyben szimultán módon két világ létezik: a valóságosnak hitt esőerdő egy nem specifikált földrajzi régióban és egy, a modern civilizáció jegyeit magán hordozó szobában, ahol az elbeszélő lázas állapotban hallucinál. Disszertációnak ennek a fejezete mutatja be a legszemléletesebben a nabokovi evilág/másvilág párhuzamos létezését, amelyben a történet ontológiai horizontjai megbomlanak, és az olvasó számára bizonytalanná válik, hogy a két lehetséges világ közül melyik a valódi s melyik a megálmodott vagy elképzelt. Ezen lételméleti dilemma feltérképezéséhez számos irodalmi párhuzamot vonultatok fel (például Szabó Lőrinc *Dzsung Dszi álma* című versét). Ezt követően Michel Foucault **heterotópia** elméletén keresztül közelítem meg az elbeszélést más világokkal foglalkozó aspektusait. Foucault szerint a heterotópia, hasonlóan az irodalmi térhez, a hely nélküli hely, ami minden más térrel kapcsolatban áll. Brian McHale kritikus értelmezése arra mutat rá, hogy a heterotópia egy olyan tér, amely egyidőben képes egymással összeegyeztethetetlen és egymást kizáró világok befogadására. A *Terra Incognita* is egy ehhez hasonló textuális zónát jelöl ki, ahol a bináris oppozíciók megszűnnek és olyan **köztes helyek** jönnek létre, amelyek a világ és másvilág éles elválasztásával nem definiálhatók. Elemzésem zárógondolatai közt fontos analógiákról teszek említést a *Terra Incognita* és az *Invitation to a Beheading* narratív technikái és megszerkesztettségük, teátrális jellegük kapcsán. Itt adok hangot annak az okfejtésnek, hogy Nabokov műveiben nincs jelen az a fajta kettősség, amely az evilág és a másvilág határait egyértelműen kijelölné. Ennek az **ontológiai bizonytalanságnak** az lehet a magyarázata, hogy a

szervő számára a realitás, a hétköznapi lét nem párosul a szürkeséggel és az életuntsággal, ezért sincs szükség a bináris szembeállításokra: Nabokov szereplői nem menekülni akarnak a valóságtól (például a *Lolita* kifejezetten színes és izgalmas képet fest az ötvenes évek Amerikájáról), hanem egy eszményi világ megismerésére vágnak, ahol értékteremtő múltjukat, a gyermeki idill szépségeit, az első szerelmet visszanyerhetik, újra felfedezhetik.

III. A regények

A másvilág metafizikai értelmezése az első látásra a kampuszregényként és kulcsregényként is olvasható *Pnin* című regényben teljesebb ki, amelyben a szerző etikai, esztétikai, politikai és lételmélettel kapcsolatos nézetei kapcsolódnak egymásba. A fejezet egyebek között vizsgálja az emberi szenvedés, az elvagyódás, az egyedüllét tragikumának kérdéseit, de mindenekelőtt azt a valós másvilágot tárja az olvasó elé, ahol a jobb létre szenderült barátok és családtagok jelennek meg és létesítenek kapcsolatot az élőkkel. Ügyetlenkedő jelleme és az őt körülvevő helyzetkomikumok látszólagosan szórakoztató mivolta ellenére Pnin professzorról elmondható, hogy a nabokovi életmű hősei közül ő a legérzékenyebb „kedvenc” és talán a legbefogadóbb is a másvilágban fellelhető fájdalommal, a múltba való visszapillantás szülte gyötrellemmel szemben.

Külön alfejezetben tárgyalom, hogy Pnin szívbetegsége és gyakran előtörő, félig-meddig eszméletvesztéssel járó mellkasi fájdalmai minden esetben másvilági implikációkkal bírnak; ezekben a percekben Pnin a híd szerepét tölti be a jelen és a múlt, az evilág és a másvilág között. Mellékszereplőkkel túlnépesített regényében Pnin az egyetlen ember, akit alkotója eidetikus memóriával ruházott fel, így a regény főhőse képes képeket, hangokat és tárgyakat extrém pontossággal, emlékezetből felidézni. Ez a szellemi képesség Pnin számára elviselhetetlenné teszi a létet, mert akarata ellenére is tisztán emlékszik a náci koncentrációs táborban odavesztett szerelmére.

Ezzel a gondolattal előrevetítem a disszertáció hetedik, zárófejezetének alapjául szolgáló, a szerző filozofikus eszméivel kapcsolatos okfejtésemet. A fejezet emellett behatóan foglalkozik a regény jól ismert mókus-hasonlatával és egy hosszabb alfejezet erejéig kitér a kozmikus összhang központi szerepére egyes epizódokban. A másvilág elméletének vizsgálata a *Pnin* esetében azért is fontos, mert a tudatos és tudattalan visszaemlékezéssel és a testi-lelki fájdalmak metaforikus bemutatásával átforgalmazhatja a regényről alkotott hagyományos, a legtöbb esetben narratológiai alapokon nyugvó közvélekedést.

A *Pnin* esetében metaregénnyel találja magát szemben az olvasó, amelyben szerepe van a „közönségesség” vagy „hitványság” (az ún. nabovi *póslásztj*) megjelenítésének és elutasításának. Elsősorban azok a szereplők tartoznak ebbe a Nabokov által akkurátusan definiált kategóriába (lásd Nabokov *Philistines and Philistinism* című írását), akik valamilyen oknál fogva (szellemi képességeik, művészi inklinációjuk hiányában vagy a közösségüket formáló sekélyes gondolatvilágukból fakadóan) nem képesek megpillantani a másvilág ragyogását.

Az *Invitation to a Beheading* Nabokov filozófiai víziója a totalitaizmusról, amely szándékosan mellőz minden politikai felhangot (vö. *Bend Sinister, Tyrants Destroyed*). A regény főhőse, Cincinnatus C. az egyetlen átlátszatlan ember a transzparens lények között, akit egy, a világtól elzárt erődben tart fogva egy nem specifikált elnyomó rendszer. Fővesztéssel járó halálos ítéletét a mű kezdetén tudja meg, és a regény a hős végnapjait vázolja. Miközben börtönbüntetését tölti, fogvatartói elvárják tőle, hogy barátkozzon össze kínzóival és hóhérjával. Cincinnatus C. olyan érző lélek, aki a kiszabott büntetés súlyosságát figyelmen kívül hagyva, inkább valamilyen, a lélek legmélyebb bugyrában leledző és evilágon túli, transzcendens titkot akar megfejteni. Célja, hogy elmeneküljön az élettelen bábok kártyalapokból összetákolt világából. Elemzésem során kiemelem a regény

azon különös aspektusát, hogy a Nabokov által hangsúlyozott apolitikus jellege mellett indirekt módon szigorú véleményeket fogalmaz meg az elnyomó rendszerekkel kapcsolatban: jól látható, hogy az erődben zajló hétköznapiak, vallatások, szabályozások, stb. kiválóan egyesítik a náci és bolsevik borzalmakat. A helyszín és az elvégzendő feladatok pragmatikumát a főhős gondolataiban egyre gyakrabban lejátszódó emlékek teszik színessé és elviselhetővé. Cincinnatus-t olyan örök, igazgatók, a hóhér és a büntetés-végrehajtási tisztek családtagjai veszik körül, akik beleillenek a zsarnokok és diktátorok kategóriájába.

Ebben a fejezetben részletesen tárgyalom a moralitás és a politika művészetének kérdését szociológiai és történelmi írások szempontjai alapján. Dana Dragunoiu interpretációja szerint a regény valódi támadás a totalitarizmus ellen, de egyben megcáfolja azokat a kulcsfontosságú gondolatokat is, amelyek a szovjet marxizmus létrehozásában játszottak központi szerepet (lásd Lenin *Materialism and Empirio-Criticism* című írását). Cincinnatus a materialista monizmus alkotta működési rendet a saját bőrén tapasztalja meg a börtönben töltött idő alatt: fizikai igényei kielégítésének eleget tesz a börtön, de lelki világát elhanyagolják és az immateriális egységnek hitt lélek létezését megtagadják.

Cincinnatus ráeszmél, hogy az általa lakott világ – mely leképezése egy fiktív diktatúrának – nem más, mint az ideális, platóni világ selejtes imitációja. A főhős abban hasonlít Nabokovhoz, hogy kiolthatatlan vágyat érez személyes szabadságának és művészete eredetiségének kifejezésére. Mivel fogva tartói nem tudnak eleget tenni ezen kérésének, oly módon próbálja leküzdeni az autokráciát, hogy képességeire hagyatkozik: képzelőereje és emlékezőképességére, amelyen keresztül identitása könnyen felismerhetővé válik.

A fejezet felhívja a figyelmet a Cincinnatus-t körülvevő nyárpolgárok (Rodin, Rodgrig, Rodion, Emma, Cecilia C.) állandó jelenlétére, akik kísérletet tesznek minden emberi és művészi tulajdonság teljes elfojtására. A főhős ráeszmél arra, hogy a regény valójában két Cincinnatus-t tartalmaz: célja tehát az, hogy megszabaduljon attól az eredeti Cincinnatus-tól, aki képmását börtönben tartja. A fejezet rámutat arra, hogy a műben a szereplők megduplázódnak, nevük könnyen összecserélhető. Sőt, az autoriter rendszer olyannyira vehemensen tagadja az individuum fogalmát, hogy az egyes szereplők akár még fel is cserélhetők egymással.

Az utolsó bekezdés rávilágít arra a fontos tényre, hogy Cincinnatus művészi inklinációi miatt azonosítható Jézussal, de szóba jöhet egy másik analógia is, miszerint a főhős egy kitaszított, vándorlásra ítélt zsidó sorsát kell, hogy beteljesítse (vö. a bibliai Ahasvérussal. Az egyik bibliai verzió szerint **a bolygó zsidónak**, aki megsértette Jézust, addig kell élnie, amíg Jézus vissza nem tér. A bolygó zsidó (*the Wandering Jew*) alakja meghatározó analógiaként értelmezhető a teljes nabokovi műben. Továbbgondolt, metaforikus értelemben a zsidók exodusa, a lét és nemlét közötti állandó egzisztenciális bizonytalanság a privilegizált nabokovi hőseket is jellemzi.

Nem íródhat Nabokovról disszertáció a *Lolita* említése nélkül, s bár a dolgozat számos ponton utal a szerző *magnum opus*-ára, helyénvalónak láttam egy rövidebb, összefoglaló fejezetet szentelni a másvilág kérdésének a világirodalom egyik gyakorta félreértelmezett, hírhedt sikerregényének. Míg maga a disszertáció szintetizálja a másvilág eléréséhez szükséges megközelítéseket (ezekről jelen összefoglalás nyitógondolataiban részletesen írok), a *Lolita*-fejezet az evilág és másvilág szintézisét a szerző által sekélyesnek ítélt **hibridizáció** fogalmán keresztül mutatja be. Míg Humbert az európai kifinomultság és magas kultúra hordozójaként jelenik meg a műben, addig Lolita az amerikai burzsoázia nyárpolgári értékeit szimbolizálja. Szerepeik nem csupán ideológiák, generációs szakadékok és nemzeti hovatartozásukból eredeztethető idioszinkratikus világlátásukat tükrözik, hanem az ó- és az újvilág összekapcsolásával a posztstrukturalista elméletek – kiváltképp Rachel Trousdale transznacionális képzelőerővel foglalkozó munkája – alapján olyan köztes, liminális teret hoznak létre, amely képes befogadni az árvákat (*Lolita*) és az emigránsokat (Humbert), akik gyökereiktől megfosztva, két valóságsík határmezsgyéjén egyensúlyozva élnek

mindennapjaikat. A disszertáció ezen fejezete a másvilág koncepcióját nem a hagyományos irodalmi, morális és filozófiai értelmezések alapján veszi górcső alá (pontosabban az elemzésben nem lét- és ismeretelméleti kérdések vagy a transzcendens lét problematikája foglalkoztat), hanem a hibriditás, a liminalitás és a kulturális különbségeken túlmutató transznacionális fikció fogalmait fölhasználva közelíti meg a témát.

Zárófejezetemet a nabokovi életmű egyik releváns kérdéskörének, a **zsidókérdés** és a **filoszemitizmus** megtárgyalásának szentelem. Összefüggéseket keresek a zsidó vallás által elfogadott túlvilági létezés és a szerző által bemutatott másvilág között. Külön foglalkozom Nabokov életpályájának a judaizmus szempontjából fontos aspektusaival. Ez a fejezet – bár tartalmaz szövegközpontú okfejtéseket – hangsúlyosan tárgyalja Nabokov személyes kapcsolatát a zsidósággal, és kimondja, hogy regényeinek és novelláinak szereplői (akik sok esetben csak mellékszereplők) olyan kivételes képességű, összetett tudással rendelkező, de hányatott sorsú emberek, akik zsidó származásuk vagy filoszemita beállítottságuk révén jutnak privilegizált pozícióba. Emellett a zsidóság problematikája egyben azt is jól szemlélteti, hogy általában a nabokovi hős ugyanarra a sorsra kárhoztatott, mint az emigránslétbe kényszerült művész (a szerzői alteregó egyik prototípusa), akit alkotója örök vándorlásra ítélt. Kitérek arra, hogy a szerző filoszemita orientációja fontos, morális kérdésekre is választ keres, amellyel azt kívánja illusztrálni, hogy – bár *Bend Sinister* című, a kritikusok által erőteljesen politizáló műként jellemzett regényén kívül – odafigyel a vallási és politikai üldözöttek, az elnyomott kisebbségek és a kényszer hatására cselekvő közösségek, csoportok elviselhetetlen helyzetére.

IV. A konklúzió

Nabokov másvilágának újraértelmezését és főbb aspektusait megvilágító disszertációm konklúzióval zárom, amely összefoglalja a korábban tárgyalt állításait és annak eredményét, miszerint másvilág fogalma számos módszerrel és irodalomkritikai megközelítéssel definiálható terep. Egyszerre feszeget ismeretelméleti és metafizikai kérdéseket, számos ponton tekinthető fikatív és stilizált önéletrajzi toposznak, de rávilágítok arra is, hogy a nabokovi másvilágon rejlő „esztétikai gyönyör” eléréséhez és a platonikus eszményeken túlmutató tökéletes léthez úgy lehet eljutni, ha figyelembe vesszük a szereplők nosztalgikus visszaemlékezéseit, az elvesztettnek vélt gyermekkori paradicsomba való romantikus elvagyódást, a sekélyes, bűnös, halandó kisemberek és a nabokovi „kedvencek” között feszülő állandó oppozíciót, a kozmikus összhang és az epifánia revelációt alkotó pillanatait. Ezen kívül a disszertáció meggyőzően utal arra, hogy a másvilág textuális úton, a narratológia módszereivel (ti. a szöveg narratív síkjain megformált világokon keresztül), Foucault heterotópiával kapcsolatos elméleti rendszerével és a posztstrukturalista kritikából ismert hibriditás fogalmával is megközelíthető. Túl a lezáráson, a konklúzió egyfajta epilógusként is szolgál, amely a dolgozat helyenként töredékességét kísérli meg utólagosan orvosolni, és felhívja az olvasó-kutató figyelmét arra a tényre, hogy a nabokovi életmű központi toposza – a másvilág – teljességében nem értelmezhető, ezért kénytelenek vagyunk fragmentumokból megragadni, konstruálni, dekonstruálni és rekonstruálni a az élénk tárt fikciók világait, úgy ahogy Nabokov is megkísérelte utolsó, befejezetlen regényében a *The Original of Laura*ban.

Hasonlóan más, jelentős írókhoz Nabokov is egy teljesen autonóm világot alkotott, amelynek jellegzetességét nem a történetek és témák sokasága adja, hanem a nyelven és a szavakon túlívelő képzelőerő. Ez a szöveg mögött megbúvó nabokovi képzelőerő adja írásainak poliszém olvasatát, amely mögött újabb és újabb, pszichológiai mélységeket feltáró, a kegyetlenséget és a szenvedést nem ismerő, jobb, morálisan vállalhatóbb másvilágba átvezető dimenziók nyílnak meg.

Eötvös Loránd University
Faculty of Humanities

Doctoral School in Literary Studies
Modern English and American Literature Program

***Worlds and Worlds Apart in
Vladimir Nabokov's Fiction***

Doctoral (PhD) dissertation

Abstract

Rudolf Sárdi

Supervisor: Dr. Ákos Farkas

Budapest, 2014

I. Aims, Topic and Structure of the Thesis

My Thesis entitled *Worlds and Worlds Apart in Vladimir Nabokov's Fiction (Világok és más világok Vladimir Nabokov műveiben)* written in English and submitted in partial fulfilment of the requirements for a PhD degree has for its subject a theme of literary interest built around a succession of closely knit chapters that stand at the cups of, even if from slightly different aspects, the notion of the 'otherworld' as it transpires from relevant short stories and novels of the Russian born American-based Vladimir Nabokov. The Dissertation is organized into seven chapters tackling the works as follows: *The Return of Chorb*, *Terra Incognita*, *Pnin*, *Invitation to a Beheading* and *Lolita*.

Nabokov, a master of words in both English and Russian, can prove somewhat of a challenge to unravel: his highly accentuated style that sometimes even requires recourse to an encyclopedia or a thesaurus, his love for finely wrought details, his presence in the form of the puppeteer behind his characters, his chain of craftily subdued alter egos compounded with his presence behind his characters that fall short of being acknowledged as the writer's own creations can all be viewed as the hallmarks on this author's silver wear.

My abstract can be divided into three parts. In the first part I turn my attention to the much-contested and repeatedly reinterpreted aspects of the otherworld including cosmic synchronization, the Nabokovian epiphany, the relationship of place, time and consciousness, the role of loss of motherland reinvented in the creation of the otherworld, as well as questions of morality. After this I introduce briefly the chapters of my Dissertation beginning with two novels (those that can be viewed as a condensation of the major themes of the author). Following this I tackle the novels. The 'snippet-like' analysis in the abstract attempts to showcase the synthesized threads of the longer line of analysis that I develop in my Dissertation as an attempt to wrap around the notion and the criticism of the otherworld mentioned above.

The **primary goal** of my Dissertation is a discussion, a critical evaluation and summing up of the Nabokovian oeuvre from the perspective of a topical and frequently debated set of questions against the backdrop of international critical currents (especially those on the English language scene), as well as closer home the currents of Hungarian critical reception. My attempts include the synthesis of the varied interpretations of the otherworld while trying to establish a link with the critical and philosophical stance of the earlier periods of scholarship as well as add something of my own interpretation to the pool of existing critical texts.

From my analysis it becomes evident that Nabokov frequently encountered the notion of the otherworld, a notion that permeated the entirety of his works, which notion was a notion of metaphysical, cognitive as well as formalist nature. This (in Nabokov's own words mnemonic) aspect has also been discussed with much gusto by those of the autobiographical conviction to his works.

The amassed volume of Nabokov criticism and the two trends of the understanding of the otherworld (centering around a Slavonic and an English-speaking point of view) have made it possible for me to gain a deeper insight into, compare and if possible find the common denominator for the notion of the otherworld through a web of sometimes mutually contradictory critical remarks on it. It is no intention of mine of discard or radically question these critical comments, given the fact that they have so enriched the body of information on Nabokov that it would have been impossible for new generations of scholars to draw immensurable knowledge without them on the style, linguistic virtuosity and the writer's attitude. The Dissertation devotes seven chapters to building up arguments of the Nabokovian otherworld and their systematic interdependence.

Out of **methodological considerations** and the limits imposed by the nature of the present genre, my Dissertation cannot embark on a full-fledged investigation of all the strands of criticism involved in the interpretation of the scrutinized works and their much debated topoi and possible range of interpretations. This is because if these interpretations are built on a number of ‘cardinal’ works the whole range of dichotomies on the world and the otherworld can be unraveled whose metaphysical, esthetic, political and narratological elements can be seen to nicely dovetail on a big canvas. This synoptic take on the subject is organic to the idea of the otherworld, to the partial perception of which the author provides his ever silent guiding hand in the form of experiences through ecstasy, epiphany, dream and the half-soporific experiences that all form the core of the romantic understanding of the world.

Nabokov’s illustrious critics (Priscilla Meyer, Johnson Barton, Brian Boyd, Andrew Field, Jane Grayson, Ellen Pifer, Alfred Appel *et al.*) have spent decades investigating the varied aspects of the author’s oeuvre drawing our attention to the perpetuated aspects and spirit of Romanticism. In my Master’s Theses *The Questions of Identity in Vladimir Nabokov’s Fiction* (2006) I scrutinized one of the most tangible tools of how the text governed by Nabokov, the duality that exfoliates in the literary space created by the personae, actions and fictitious worlds. This duplication and duplicity, sometimes best viewed as a mirror image, which later matured into multiplication (the worlds in *Ada* and *Pale Fire*) serves as a tool for the understanding of a higher level of existence thorough which a passage evolves into the fictitious worlds that exist side by side and are often embedded into each other. This entrenched ‘two-world’ theory is what I take on in my Dissertation. I can say with certainty that there are further yet unexplored worlds to be found beyond the known Nabokovian constellations of worlds. The majority of Nabokov’s writings have at least a double core to them. One of these forms the backbone of a traditional work of art, from which the second is sharply delimited: this other work of art is rich in style *à la* Nabokov, his maneuvers in formal acrobatics and revolves around an orbit of its own with an axis formed by a fiction that is self-conscious and fails to form a connection with the first core representing reality.

After the author’s death it was Véra Nabokova who drew the critics’ attention to the existence of the otherworld. Although the notion itself, which in the conception of the author’s widow was a somewhat incoherent terrain demarcated by occultism and mysticism, initially met with obstacles in literary circles owing to its indefinability we can today say with a degree of well-founded certainty that the notion has outgrown the initial, rather flat concept of interpretation centered around mysticism. For this reason the Dissertation makes it clear at every point of analysis what the attributes of the otherworld are. The otherworlds are analyzable with mnemonically retrievable methods building on the textual and biographical elements, as well as on the belief in the metaphysical or the aspects drawing on some religious system of convictions. If the attributes called on here complement each other, we can put our finger on the most dominant one. A unilateral and restricted analysis of Nabokov withstands the suppositions of modern critics, those suppositions that question at places the former principles of the formal analysis reliant on the autobiographical (according to which in Nabokov’s works the emphasis shifts from the moral, ethical, etc. to the experimental). However, one cannot underestimate the impact of the personal impulses, the author’s troubled life as the motifs of the dramatic events of 20th century take on the body of the constructive material that form the basis of the topos of the Nabokovian otherworld.

Although the title of my Dissertation makes reference to Vladimir E. Alexandrov’s musings of the otherworld (*potustoronnost’*), according to which for Nabokov the otherworld has its roots planted in the author’s *sui generis* faith, the Dissertation rejects in part the speculative readings of the aforementioned Russian literary critic. This is not to belittle or deny the author’s sympathy with the world of the spirits, occultism and mysticism, as they clearly transpire from *Pale Fire*,

Transparent Things or *The Vane Sisters*. All of these hint at the possibility of a channel of communication between the living and the dead, which can be nothing less than the author's own convictions and system of beliefs.

This **subjective viewpoint**, central to Alexandrov's interpretation, fails to acknowledge the plurality inherent in Nabokov's otherworlds, the layered structure of his worlds. Nabokov's otherworlds are *not* synonymous with the world populated by apparitions and the dead (as suggested by the rather orthodox interpretation entertained by Alexandrov). These otherworlds, underscored by every chapter of the Dissertation, are altogether textually *other* worlds to which access is granted through the means of narratology (as evident, for example, in *Invitation to Beheading* through the prolific use of narrative planes and other postmodern techniques). These *other* worlds also hold up a mirror to the emotional and physical instability of the man of the 20th century, showing thus the precariousness and fleeting nature of the present and the existence in the present (showcased by the insecure narrator of *Terra Incognita* or the Kinbote-hypothesis in connection with *Pale Fire*).

Due to its interdisciplinary character my Dissertation, **in addition to using classical philosophemes occasionally and tangentially discusses the often and much contested questions of metaphysics, remembering and forgetting, longing, returning to one's roots, loss and regaining of the paradisiacal child, the continuum of time and place, decomposition of the identity**, all those aspects that are part and parcel of a theory of the otherworld. These dualities characterize what may erroneously be regarded as elements of a binary opposition in Nabokov (as is the case with the product of the ever recurrent image of the Double topos). Nabokov's dualities are just seemingly a pair of opposing values. Instead of this marked binary opposition Nabokov's universes enfold in each other (cf. Jorge Luis Borges) and through this they point in the direction of otherworlds and *other* worlds that can be characterized from a metaphysical point of view evoked with the help of a multitude of textual and mnemonic devices engendered by the author, be it in the shape of fluid worlds (*Ada*), worldly and otherworldly supernatural existence or simply enshrined in the use of polysemous words. Nevertheless, the Dissertation implies that the Nabokovian space is riddled with characteristics of textual zones waking the reader up to the chance of stepping into this newly begotten world. This is exactly what the Dissertation undertakes in a manner similar to the Nabokovian: the reader takes a heterotopical walk in a world in which all cogs are set in motion at the same time. With this the Dissertation keeps the equilibrium between the analytical and synthetic points of view set out in the methodological manifesto.

These thoughts and philosophical stances (and those that follow) delineate the broader perspective of the Dissertation and make a comeback in the various chapters. In a work on Nabokov one cannot give the following notions a miss: nostalgia, forgetting, deletion, remembering, philosophy and the questions of human existence and nature. Building on these notions (that sometimes cross into the realm of the commonplace) there arises an analytical way of thinking which can be narrowed down to a point where the traits of a Nabokovian 'comprehensive picture' can be discussed, especially that of the Jew liminally lost between existence and non-existence, and that of the writer-philosopher Emigrant forced to abandon his motherland for historical reasons. It is known for a fact that Nabokov spent a great deal of his life away from Russia (a place portrayed in painstaking detail and with extraordinary sensitivity) in Europe's capitals, places bubbling with life and dotted with emigrants (Paris, Berlin), in the United States, where he achieved the pinnacle of his writer's career, and nearing the end of his life in Switzerland, where the allusion-laden elderly Nabokov composed works characteristic of his earlier life rich in known themes and strongly intratextual in nature.

Nabokov's exile, his role in the life of European and American literary circles (writers' and artists' clubs, university fraternities), his active role in the developing circles of emigrants in 1920s Western Europe all exercised an impact (if ever so slightly) on his career as a writer. More important is the series of real life events that found a way into his novels, such as the attempt at assassinating his father which is evoked as the assassination against John Shade in *Pale Fire*. Similarly, the description of Pnin's personality and the circle of emigrants surrounding him draw heavily on personal encounters, as can well be expected from a novel bearing the hallmarks of a campus novel.

The geographical stations in Nabokov's life and the sense of insecurity brought on by his status as an emigrant all had their impact on the author's career. The **concept of eviction, straggling and eternal wandering** assumed the role of a textual organizer. We must add that this sense of alienation never touched the deep roots that connected him with his motherland, culture and language, the idyllic surroundings known from his childhood. Similarly to Polish-born British Joseph Conrad who perspicuously clad his novels as sea voyages, Nabokov cannot be viewed as a simple autobiographical writer. For the author arts as well as the art of novel writing is an imprint of a world full of wonders adorned with story like elements sometimes bearing little resemblance to the real world (similarly to Victorian and romantic literature). Because of this it would be futile to look for close parallels between the author's personal experiences and the worlds crafted by him. What is more, it is also futile to assume that the author made his faith into a metaphysical (somewhat dogmatic) center of gravity of his works.

In spite of all this, Nabokov's writings are mimetic in places characteristic of the realistic literature showing the minute details of the ordinary man of the world, at other places only a concrete idea is presented devoid of any personal features and psychological depths, populating thus his world with heroes of shallow thoughts and non-primary philosophical ideas who take the reader away from the places of the mundane, beleaguered scenes of life. An excellent example for this is found in *Invitation to a Beheading* in which the hero is surrounded by ordinary men but yearns for a world full of wonders and spends his prison sentence with gnoseological tomfoolery. At this point I hasten to add that the Dissertation steers clear of the world of extratextual interpretations: it does not search for links between the author's career and his fictitious worlds, and does analyze in depth Nabokov's place in the firmament of modernists or postmodernists. Although *Ada* is markedly postmodern in nature, the Nabokovian style is still highly moralizing, touching on the most internal core of the human soul. It is empathetic with all those in dire straits, be they political refugees or the downtrodden subjects of autocratic systems.

In the introductory part of the Dissertation I give an overview of the research on Nabokov written in English as well as the critical paradigms that exist up to the present moment while I survey and analyze the most prominent aspects of the critical literature on Nabokov. I must emphasize that every chapter of the Dissertation draws to differing degrees on Brian Boyd's two volume monograph on Nabokov, especially on the highly detailed descriptions of Nabokov's biography. Despite this my impression is that Boyd's monograph (authentic and highly detailed though it may be in terms of the episodic character of historical descriptions) discusses the author's life in terms of events in chronological order, linearly demarcated with special emphasis on the importance of the biographical details.

In this part of the Dissertation I take in turn those concepts that repeatedly make an appearance in the author's works and without exception take their pivotal position in every piece of work analyzed. Nabokov's cosmic synchronization first makes an appearance in *Speak, Memory*. It was J.B. Sisson who made this notion widely known in the ring of critical approaches as a means of understanding Nabokov's otherworlds and a specially designed channel to ecstasy. The Nabokovian cosmic synchronization has quite a history behind it: Ezra Pound, Thomas Stern

Eliot, William James, as well as the modernists have all made recourse to means very similar to Nabokov (e.g., Eliot in *Tradition and Individual Talent* and *Burnt Norton*, James in *Varieties of Religious Experience* are representative examples).

Nabokov himself explains it thus: we can speak about cosmic synchronization when in a moment's time the tiny details of a writing pile up on each other and obliterate the boundaries of time and space that are otherwise present in their one-dimensional, linear presence in the course of reading. As a result of this the reader is under the impression of being elevated into a new sphere of existence through the experience of everything taking place simultaneously, in a matter of seconds (cf. the last sentence of 'Perfection' in which all the minute details are compressed into a single syntactic unit and come to life through a seemingly incoherent picture).

In Nabokov's first short stories this sensation was associated with the non-religious notion of epiphany, a moment of pleasure and free soaring when the simultaneously occurring events come together as a revelation shedding light on the world and the importance of existence. Nabokov was very meticulous in who this cosmically elaborated epiphany was allowed to be revealed to and able to be experienced: his heroes or anti-heroes were the privileged class (the Nabokovian 'favorites' who can also be viewed as the author's alter egos). This is not surprising given that these personae are the active participants and active observers in and of the transcendental existence, a place open only to those with a lofty intelligence and perceptive intellect. I will highlight my understanding of the fact that it is Cincinnatus C.'s abilities with the help of **sensory perception and remembering** that make it possible for him to be elevated out of the run of the mill existence (which seriously threatens him and his intellectual faculties) into a world whose fine workings and esthetic beauties, as well as the sheer possibility of existence, his captors cannot possibly begin to fathom. I will argue that there is a close relationship between the notion of 'implosion' in Joseph Frank's *Spatial Form in Modern Literature* (1945) and the Nabokovian cosmic synchronization: the notion of 'spatial form' fundamentally refers to the techniques with the help of which the author resolves the internal chronological boundaries of the narrative, leading to what we can call 'suspension of the chronological'. From this point of view modern literary works, Nabokov's among the very many, can be modeled on the basis of this 'spatial form', which means that the chronological and linear about a story is substituted with a sense of monochronological and fragmentary. Spatial form and cosmic synchronization function along similar lines because they instantly 'freeze' and suspend time and space together (excellent examples are furnished by Joyce, Woolf, Hardy, and Pound).

Nabokov's *Ada's* concluding chapter is a bit of a marshland, a slippery slope in the analysis of space, time and consciousness. This is addressed in the first two chapters of the Dissertation, which tackle Henri Bergson's import for the Nabokovian world. The French philosopher was not only one of Nabokov's personal favorites, but also exercised a great impact on the Russian author's attitude towards the modernist trend in literature. In addition to the many parallels between the philosophical convictions of the two authors the analogy of the space-time continuum, especially the radical disassociation of the two marks a special link between Nabokov and Bergson (cf. *The Texture of Time* in *Ada*). In Bergson's conception of the idea there are two faces to time: the first is the external time, something that can be measured objectively, the chronometrically marked time parceled out in hours (cf. the notion of time in Virginia Woolf's conception), the second face is the real duration, the real time. I must highlight the fact that similarly to Bergson Nabokov's conception of the idea we can only speak about the past because it once existed and still does, so we can differentiate between lapse of time and duration of time (*durée*). Using Van Veen's analogy of a 'missed heartbeat' and time he concludes that there must be an otherworld.

In conclusion to the introduction my analysis will highlight the possible links and interrelationships between the theories of the otherworld that permeate the Nabokovian world and the biographical aspect of the author's life, which will play an important part in the analyses that follow in the chapters to come. This point of culmination places in the focus of examination the author's self-representation, authorial presence (self-coding), the importance of retreating and the unquestionability of the authorial alter ego.

II. The Short Stories

Chapters 3 and 4 of the Dissertation analyze two short stories from the perspective of the otherworld: *The Return of Chorb* and *Terra Incognita*. The analysis is preceded by an elaborate line of reasoning which tackles a number of suppositions on the importance of these short stories in the Nabokovian oeuvre. In addition the chapters offer a comprehensive biographical overview on the critical reception of the works. In the analysis of the two works I rely on the critical renderings of Marina Turkevich Naumann, Douglas Fowler, Pekka Tammi, Gennadi Barabtarlo and Maxim D. Shrayner, Charles Nicol and Priscilla Meyer, which all provide for the posterior generations of critics crucial thoughts on the nature of the real Nabokovian theater (i.e. the well-structured backbone of the short stories). This 'well-structuredness' is especially pertinent in the case of works written in Russian. These are hallmarked by Nabokov's strict adherence to **the three-fold division of time, space and action**. These stories form a well-defined unity in terms of their genre from the perspective of the later works. They melt into a unity quite different to the novels to come, so it stands to reason to say that these short stories are not reduced versions of novels, but rather represent a uniquely different view of the world. Despite this the short stories offer a wealth of information and serve as a stepping stone in the understanding of the novels given the fact that the motifs of exclusion, unresolved antagonism between the author and the modern world, as well as the presence of an otherworldly directive force between the metaphysically and textually tractable otherworld already shows up at the onset of the author's career.

The Return of Chorb quintessentially shows the fugitive Nabokovian hero into an otherworld that safeguards **idealized memories** and represents happiness. This is an otherworld that stands for the metaphysical reality. The backbone of the story is organized around Chorb, a poverty-stricken (presumably) expatriate man of letters who on his honeymoon loses his wife to a fatal accident. Chorb's story nicely exemplifies the assumption that although idealized beauty and a life worth living in the past resides in the otherworld, the return to this state is only possible through a dream-like state of remembrance and evocation (cf. the notion of dreams and trance in Romanticism), but even then only temporarily. After his wife's death Chorb spends the night at the place of his nuptial night, in a derelict hotel accompanied by a prostitute. The hero, like a modern-day Orpheus, made a passage into the underworld where he is met by his deceased wife. Contrary to the myth Orpheus he is not able to redeem his wife out from the underworld. The Orpheus-motif holds a central place in the story and through it Chorb's thwarted journey. This shows well that despite the literary and artistic web of motifs inspired by Greek mythology, the esthetic beauty residing in the otherworld cannot be brought back. Orpheus makes a series of cameo appearances in a number of Nabokovian works and acts as an *aide memoire* in calling our attention to the fact that irrespective of how painful the search for the past is, reliving the harmony and perfection residing in the otherworld can only be but a fleeting experience.

In *Terra Incognita* the otherworld receives a different interpretation in which the place of idealized memories is occupied by complete ontological insecurity. Similarly to an adventure story there appears an alternative to the otherworld. In his story the author creates an unknown textual zone awaiting to be discovered, in which two worlds coexist side by side: a rainforest believed to reside

in the real at some unspecified geographical latitude and a room rife with the memorabilia of the modern age in which the narrator is laid out hallucinating. In this part of my Dissertation the parallel worlds of the real and the otherworldly are vividly accentuated. This is a plane where the ontological horizons of the story collapse leading to a sense of insecurity on the reader's part as to which world is real and which is dreamed up or imaginary. In dotting out the surveyor's chart of this ontological dilemma I present the reader with a series of literary parallels (e.g., Lőrinc Szabó's poem *Dzsuang Dszi álma*). After this I embrace Michel Foucault theory on heterotopia in the attempt to tackle some of the aspects of the otherworld. According to Foucault heterotopia, similarly to a literary *terra*, is a place without a place, which is in connection with all other places. Critic Brian McHale's analysis has shown that heterotopia is a place capable of simultaneously accommodating both reconcilable and irreconcilable worlds. *Terra Incognita* is a similar place, a textual zone in which binary oppositions extinguish each other and a place where **in-between places** arise that cannot be clearly defined as either worldly or otherworldly. In the concluding parts of my analysis I draw important parallels between the narrative techniques, their structure and theatricality as regards *Terra Incognita* and *Invitation to a Beheading*. In this part of my Dissertation I expound the idea that in Nabokov there is no such duality, a duality that would be easy to delineate in terms of the two types of worlds. The reason for this **ontological insecurity** may lie in the fact that for the author the mundane world of the ordinary life is not associated with weariness and lack of vigor, so there is no need for binary oppositions: Nabokov's heroes do not want to run away from reality (cf. *Lolita* which offers a particularly colorful and lively account of the America of 1950s), they yearn to get to know a better world in which their past with its values is preserved, the beauties of their idyllic childhood revived and their first love relived, explored anew.

III. Novels

The metaphysics of the otherworld can be said to be fully developed in *Pnin*, a novel that can be read both as a campus novel and *roman à clef*, in which the author's views on ethics, esthetics, politics and ontology blend into each other. The Dissertation closely examines the tragic elements of human suffering, longing and loneliness, but it first and foremost examines the real otherworld, in which departed friends and family members get together with the living in a better state of existence. Despite his clumsiness and the seemingly amusing character of the situation comedy in which he is found, Professor Pnin can be said to be the most sensitive 'favorite' of Nabokov's characters and also one that is the most receptive heroes vis-à-vis the pains of the otherworld and retrospection with the past.

I devote a subchapter to Pnin's cardiac disease and the often encountered chest pains that go hand in hand with loss of consciousness and can be viewed to hold implications about the otherworld. In these moments Pnin represents a bridge between the past and the present, the world and the otherworld. In a novel replete with subsidiary characters, Pnin is the only one entrusted with eidetic memory, which allows him to recall images, voices and objects with extreme precision.

This talent makes Pnin's being unbearable because against his better wishes as he is capable of recalling his sweetheart lost in a Nazi death camp.

With this thought I foreshadow my line of argumentation to be developed in Chapter 7 of my Dissertation about the author's philosemitic views. The chapter discusses the ins and outs of the well-known 'squirrel metaphor' and recreates the importance of cosmic synchronization central to the core of some of the episodes. The discussion of the otherworldly in *Pnin* holds a special importance because it does away with the now entrenched view on the essentially narratological

structure of the novel. This notion is dispelled through the analysis of the conscious and the unconscious, as well as the metaphorical embodiments of the pains of body and soul.

In *Prin* one comes face to face with a metanarrative, in which the concept of the debased and vile (Nabokovian *posblost'*) are exhibited and then rejected. Those Nabokovian characters find themselves a niche in this well-defined category (cf. *Philistines and Philistinism*) who are incapable of catching a glimpse of the otherworldly for some or other, e.g., for lack of intellectual capacity, artistic inclination or an impoverished framework of mind.

Invitation to Beheading is Nabokov's philosophical vision of totalitarianism, a vision that is purposefully devoid of all political implication (cf. *Bend Sinister, Tyrants Destroyed*). The main character of the novel, Cincinnatus C. is the only non-transparent human in a world of transparent beings, held captive in a fortress by an unspecified oppressive system. He learns about his sentence of death at the beginning of the novel. The novel traces his days at the dawn of his life. While he is serving his sentence, he is expected to befriend his tormentors and executioners. Cincinnatus C. is so sensitive a soul that he forgets about the severity of the prison sentence and instead looks for the keys to a transcendental secret rooted in the innermost depths of the soul and the otherworldly. His aim is to escape from this world made of cards. In my analysis I shed light on a peculiar aspect of the novel, the aspect of Nabokov's novel's decidedly apolitical character and at the same time the fact that fairly harsh criticism finds its voice in the novel: it does not take a genius to work out that the days spent in the fortress, interrogations, regulations all bear the united hallmarks of Nazi and Bolshevik terror. The pragmatics of the location and the daily chores receive a mellower hue in the mind of the hero through played out memories. Cincinnatus C. is surrounded by jailors, executioners bailiffs and their families, all of them fitting the category of tyrants and dictators.

In this chapter I analyze the questions of morality and the art of politics on the basis of sociological and historical data. As per the interpretation of Dana Draganoiu the novel is a real coup against totalitarianism and at the same time her criticism lays bare the faults inherent in the fundamental thoughts that played a crucial role in the strengthening of Marxism (cf. her criticism of Lenin in *Materialism and Empirio-Criticism*). Cincinnatus C. feels poignantly for himself the workings of materialist monism during his prison sentence: the prison caters for the fulfillment of his bodily desires; his soul, however, is neglected in a world that dictates the soul be immaterial.

Cincinnatus C. realizes that the world he inhabits (which is an image of a fictitious dictatorship) is nothing else than a faulty imitation of the Platonic world. The hero can be likened to Nabokov is one crucial aspect: he feels an inextinguishable desire for letting his personal and artistic inclinations exfoliate. As his captors can do little to fulfill his desires he must find a way of overpowering autocracy: he has to rely on his abilities, his power of imagination and remembrance, through which his identity can find an outlet and be recognized for what it is.

The chapter calls the reader's attention to the gang of the ever present philistines surrounding Cincinnatus C. (Rodin, Rodrig, Rodion, Emma, Cecilia C.) whose every effort is directed to extinguishing the human and artistic in him. The hero realizes that the novel actually contains two Cincinnatuses: the aim of the novel is to discard the original Cincinnatus, the one who keeps his image locked in the prison. My analysis makes it clear that the characters are doubled, it is easy to get their names confused. What is more, the authoritarian system is so vehemently adamant in negating the individual that some of the characters can be exchanged with each other.

The last paragraph hints at a very important possibility. It claims that Cincinnatus C. can be equated with Jesus on account of his artistic inclinations, but another analogy must not go amiss either: the hero is an outcast, a Jew predestined for a wandering existence (cf. the Biblical Ahasver). According to one Biblical version of the story, the **wandering Jew** has to live until

Jesus comes back to Earth. The character of the Wandering Jew can be regarded as an all-encompassing analogy for the whole of the Nabokovian work. On a metaphoric plane the Jewish exodus, the constant insecurity characteristic of the existence hovering between being and not being is a feature hallmarking the privileged Nabokovian heroes.

No dissertation would even come close to being viewed as complete were it not for *Lolita*. Although my Dissertation makes reference on numerous occasions to the author's *magnum opus*, I thought it necessary to devote a short chapter that summarizes the much rehearsed notion of the otherworld in one of the commonly misunderstood, notoriously successful novels of the oeuvre. Whereas the Dissertation synthesizes the approaches of getting close to the otherworld, the chapter on *Lolita* showcases the synthesis of the worldly and the otherworldly through hybridization, a method viewed as inferior by the author. While Humbert makes an appearance in the novel as the embodiment of European sophistication and '*haute couture*', Lolita stands for the philistine American bourgeoisie. Their roles do not merely represent ideologies, idiosyncratic traits of behavior stemming from the generational rift and national identity, but also create through the joining of the old and new worlds (cf. Rachel Trousdale's work on transnational imagination) a world along the lines of poststructuralist theories, an intermediate, liminal world capable of embracing orphans (Lolita), as well as emigrants (Humbert), two people bereft of their roots living out an existence on the boundary of the horizon of reality.

This chapter of the Dissertation does not scrutinize the notion of the otherworld through the traditional aspects of the literary, moral and philosophical (more precisely my analysis does not center around the ontological or epistemological, or the problems of the transcendental being), but instead focuses on transnational fiction that overarches the differences of hybridity, liminality and culture.

The capstone of my Dissertation is devoted to one of the relevant questions of the Nabokovian oeuvre, the **question of the Jews and philosemitism**. I am on the lookout for parallels between the notion of the otherworldly espoused by Judaism and Nabokov's otherworld. I discuss aspects common to Judaism and Nabokov's career. This chapter (although it does focus on textual aspects) analyzes Nabokov's personal connections with the Jews and comes to the conclusion that Nabokov's characters (sometimes merely subsidiary ones) are persons of extraordinary knowledge with a troubled life who are Jewish in origin or philosemitic of conviction and through this they ascend to a privileged position. In addition to this, the problems of Jewishness illustrate well the fact that a Nabokovian hero is predestined in the same way as the emigrant artist (the author's alter ego), someone who is destined by its creator to be an eternal wanderer. I also touch upon the fact that the author's philosemitic orientation is on the search for important moral questions with which he wishes to address the general question of the fate of religion and political refugees, downtrodden minorities and all those groups that act not out of their volition but under pressure from oppressive communities.

IV. Conclusions

My Dissertation on the reinterpretation of the otherworld closes with a conclusions section in which I make a summary of the threads of analyses employed in the course of the Dissertation, the claims I have made and the results that follow from these, namely that the terrain of the otherworld can be captured with a multitude of methods and critical stances. The Nabokovian oeuvre attempts to tackle and find its way around both epistemological and metaphysical questions, at many points it can be regarded as fictitious and stylized biographical topos, but I make a point to the effect that arriving at the 'aesthetic beauty' concealed in the Nabokovian otherworld and the perfect being over and above the Platonic ideals can only be attempted if we

take into account the remembrance of the characters, their longing for a lost world of childhood paradise, the constantly opposing forces between the shallow, sinful and mortal little people of the world and the Nabokovian ‘favorites’, the creative moments of cosmic synchronization and epiphany. In addition to this, my Dissertation convincingly makes a suggestion to the effect that the otherworldly can be approached through textual means, the methods of narratology (i.e., through the worlds conceived on the planes of narrative), through Foucault’s heterotopic system, as well as through hybridity known from the toolbox of analysis of poststructuralist criticism. Over and above being a capstone on my Dissertation, the conclusion can be conceived of as a kind of epilogue which attempts to patch up any potentially remaining tears in the fabric of the Dissertation and serves to call the reader-researcher’s attention to the fact that the central piece of the Nabokovian oeuvre -- the otherworldly -- can never be fully grasped, for which reason we are forced to rely on fragments to construct, re-construct and deconstruct the worlds of his fiction in front of us in much the same way as Nabokov himself attempted in his unfinished *The Original of Laura*.

Similarly to other influential authors Nabokov’s world is a uniquely autonomous world whose characteristics cannot be equated with the sum of the stories and topics, but is instead governed by the force of imagination over and above language and words. This Nabokovian force of imagination feeds the polysemous readings of his works through which an ever renewing multiplicity of dimensions of psychological depths unfolds, a dimension which does not care for mercilessness and suffering but is instead a beacon flaring up in a morally better otherworld.

A disszertáció témájához kapcsolódó publikációk:

Publications related to the topic of the dissertation:

- “Jamesian Meanderings’ in Nabokov’s Fiction.” *The Reality of Ruminations. Writings for Aladár Sarbu’s 70th birthday*. Eds. Judit Borbély and Zsolt Czigányik. ELTE BTK Angol-Amerikai Intézet, Anglisztika Tanszék.
- “An Approach to Nabokov’s Otherworld.” Conference proceedings. SINAL. In: *Recorte 7. Três Corações: UNINCOR*, 2008. URL: www.unincor.br/recorte
- “Crooked Mirrors and False Doubles in Nabokov’s *Despair*.” In: *AngolPark 1* (2008), Budapest: Eötvös Loránd University. Website: http://seas3.elte.hu/angolpark/Texts/tanulmanyok/SardiRudolf_CrookedMirrors.pdf
- “Mediating Otherness: Droogs and Nymphets in Kubrickland.” *Whack fol the dab – Writings for Ferenc Takács on his 65th Birthday*. ELTE Faculty of Humanities, School of English and American Studies, 2013. 437-453.
- “Morality, Philo-Semitism, and the ‘Otherworld’ in Vladimir Nabokov’s Life and Art.” In: *Gateways to English*. Eds. Krisztina Károly and Tibor Frank. Eötvös University Press, 2010. 53-75.
- “Nabokov Tükörvilága” [The Mirror World of Nabokov]. In: *Kapu Magazin*. Budapest (March 2009): 46-47.
- “Nabokov’s Cold Pudding: The Stylistic and Structural Impact of *Finnegans Wake* on *Lolita*, *Pale Fire*, and *Bend Sinister*.” In: *The AnaChronisT*. Vol. 14 (2009), Budapest, Eötvös Loránd University.

- “Plágium vagy pornográfia? – avagy mit (nem) tudunk Nabokov *Lolitájáról*” [Plagiarism or Pornography – or what we (do not) know about Vladimir Nabokov’s *Lolita*]. In: *Kapu Magazin*. Budapest, (October 2007): 93-95.
- “The Questions of Identity in Vladimir Nabokov’s Fiction.” MA thesis. Faculty of Humanities, Eötvös Loránd University. Budapest, 2006.
- “Totalitarianism and the Otherworld in Vladimir Nabokov’s *Invitation to a Beheading* and ‘Cloud, Castle, Lake.’” Conference proceedings. Shota Rustaveli Institute, Institute of Literature Press, Tbilisi, Georgia, 2010. 231-239.
- Worlds and Worlds Apart in Vladimir Nabokov’s Fiction*. PhD dissertation. ELTE Faculty of Humanities, Doctoral School of Literature, Modern English and American Literature Program, 2013.

*